

ISÄNÄ ERON JÄLKEEN

Eron jälkeisen isyyden tuki ja tuentarve

Tuuli Varhelahti
Kandidaatin tutkielma
Sosiaalityö
Avoin yliopisto
Jyväskylän yliopisto
Tammikuu 2020

TIIVISTELMÄ

Isänä eron jälkeen- Eron jälkeisen isyyden tuki ja tuentarve

Tuuli Varhelahti

sosiaalityö

kandidaatin tutkielma

Avoim yliopisto

Jyväskylän yliopisto

Sirpa Tapola-Tuohikumpu

Tammikuu 2020

32 sivua

Tämän tutkielman tarkoituksena oli selvittää, minkälaista isyyden tuentarve on vanhempien eron jälkeen. Tutkielma toteutettiin kirjallisuuskatsauksena. Tutkielman tutkimusaineisto koostui seitsemästä tutkimusartikkelista, yhdestä väitöskirjasta, kahdesta tapaustutkimuksesta, yhdestä narratiivisesta tutkimuksesta ja yhdestä loppuarviointitutkimuksesta. Kolme näistä lähteistä oli kansainvälisiä ja loput kotimaisia. Aineistoa tarkasteltiin sosiaalipalvelujen näkökulmasta.

Tutkimuskysymykseni oli: Minkälaista tukea isä tarvitsee eron jälkeen?

Tutkimusaineistoa käsiteltiin teemoittelun avulla. Aineisto jaettiin kahteen pääteemaan: eron aiheuttamaan isyyden kriisiin sekä isyyden erilaisten roolien vaikutukseen tuentarpeeseen. Nämä isyyden eri roolit olivat etäisyys, yksinhuoltajaisuus sekä elättäjäisyys. Elättäjäisillä tarkoitetaan tässä tutkielmassa sellaista isää, jonka rooli nähdään lähinnä lastensa elättäjänä. Tutkielman taustoituluissa käsitellen isyyden määrittelyä, isän asemaa eron jälkeen, sekä miehen kohtaamista sosiaalipalveluiden asiakastyössä.

Tutkimuksen tulokset osoittivat, että isät kokevat olevansa eriarvoisessa asemassa äiteihin nähden vanhemmuuteen liittyvissä päätöksissä ja heidän onkin oltava aina ”piirun verran äitejä parempia”, jotta voivat saada esimerkiksi lastensa lähivanhemmuuden. Tulosten mukaan miehet kokivat olevansa myös ikään kuin ”vieraalla maaperällä” naisvaltaisissa sosiaalipalveluissa, eivätkä näin kokeneet saavansa tarvittavaa tukea palveluista. Tuloksista tuli myös ilmi isien tuentarpeen olevan hyvin erilainen riippuen siitä, minkälainen rooli isällä on ollut ennen eroa ja minkälainen isän rooli on eron jälkeen. Etäisien ja yksinhuoltajaisien tuentarve erosi toisistaan huomattavasti. Etäisien tuentarve liittyi vahvasti isän ja lapsen tapaamisten tukemiseen ja yksinhuoltajaisien tuentarve näytti olevan vahvasti riippuvainen siitä, oliko isä taistellut yksinhuoltajuutensa puolesta vai päätenyt yksinhuoltajaksi ikään kuin olosuhteiden pakosta. Kansainvälisissä tutkimuksissa isän rooli nähtiin vahvasti perheen elättäjänä ja tuen tarve liittyi pitkälti elatusvelvollisuuteen ja sen täyttämiseen.

Asiasanat: isyys, tuentarve, sukupuolisensitiivisyys, mieserityinen työote, sosiaalipalvelut ja ero

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO.....	4
2 ISYYDEN MÄÄRITTELYÄ.....	5
3 ISÄN ASEMA ERON JÄLKEEN	6
4. ISÄN KOHTAAMINEN SOSIAALIPALVELUJEN ASIAKASTYÖSSÄ.....	9
4.1 Sukupuolisensitiivisyys	10
4.2 Mieserityinen työote	10
5 TUTKIMUSASETELMA JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	13
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	14
6.1 Tutkimuksen tiedonhaku.....	14
6.2 Tutkimusaineisto.....	15
6.3 Aineiston analysointi	16
7 ERO ISYYDEN KRIISINÄ	17
7.1 Miesten avuntarve eron kohdatessa	18
8 ISÄN ROOLIN VAIKUTUS TUENTARPEESEEN.....	20
8.1 Etäisän tuentarve	20
8.2 Yksinhuoltajaisän tuentarve.....	22
8.3 Elättäjaisän tuentarve	24
9 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	28
10 LÄHTEET	30

1 JOHDANTO

Valitsin tutkielmani aiheeksi isyyden tuen tarkastelun. Tutkin, minkälaista isyyden tuentarve on eron jälkeen. Tutkielmani lähtee siitä ajatuksesta, että isät tarvitsevat tukea isyyteensä eron jälkeen sekä siitä, että isien tuentarve on erilainen, kuin äitien.

Tänä päivänä isyydestä puhutaan paljon, perhevapaaudistukset ovat olleet pinnalla ja keskustellaan tasa-arvoisesta vanhemmuudesta. Tämän kandidattutkielmani aihe on noussut omasta kiinnostuksestani isätyötä kohtaan. Isien tuentarpeen sekä miesten kohtaamisen erityispiirteiden ymmärtäminen on tärkeää sosiaalipalveluiden asiakastyössä. Aiheesta tulee tehdä tutkimusta ja lisätä tietoutta, jotta sosiaalipalveluja voidaan kehittää tuottamaan palveluja, jotka vastaavat paremmin isien ja miesten tuentarpeisiin.

Eron jälkeisestä isyydestä on eri selvitysten pohjalta tullut tunnetuksi niin sanottu ”yhden kolmasosan sääntö”, jonka mukaan eron jälkeen vain yksi kolmannes lapsista on säilyttänyt läheisen suhteen isäänsä ja tapaa häntä säännöllisesti, toinen kolmasosa tapaa isäänsä harventuneesti ja yksi kolmasosa menettää toisen vanhempansa eron jälkeen käytännössä kokonaan tapaamisten loppahtaessa etäisänsä kanssa (Huttunen 2001, 110). Tämän pohjalta voidaankin todeta, että eron jälkeisen isyyden tukemisessa olisi kehittämisen varaa ja tarvetta. Miehet monesti tarvitsevat kriisiapua eron hetkellä ja se voikin merkittävästi ehkäistä eron jälkeisiä ongelmia sekä tukea isien ja lasten välisen suhteen säilymistä eronkin jälkeen. (Nyqvist 2006, 100.)

Luvuissa 2-4 pohdin isyyden määrittelyä, isän asemaa eron jälkeen sekä isän kohtaamista sosiaalipalveluiden asiakastyössä sukupuolisensitiivisyyden ja mieserityisen työtteen kautta. Luvussa 5 avaan tutkimusasetelmaa ja tutkimuskysymystäni sekä luvussa 6 tutkimuksen toteutusta. Tutkielman varsinaiset tulokset löytyvät luvuista 7-8 ja luku 9 pitää sisällään johtopäätökset ja pohdintaa.

2 ISYYDEN MÄÄRITTELYÄ

Lukiessani tutkimuksia isyyteen liittyen olen törmännyt siihen, että isyyden määrittelemine ei ole aivan yksinkertaista ja erilaisia määritelmiä löytyy paljon. Kasvatustieteiden tohtori Jouko Huttusen (2001) tapa jakaa isyyden käsite biologiseen, juridiseen, sosiaaliseen ja psykologiseen isyyteen oli lukemissani tutkimusaineistoissa kuitenkin useiten käytetty, joten päädyin käyttämään sitä myös omassa tutkielmassani.

Huttusen (2001, 57–58) mukaan isä-sanana perinteisin ja vahvin määritelmä liittyy lapsen biologiseen isään, jota hän kutsuu siittäjäisäksi. Huttunen toteaa biologisen isyyden olevan isyyden muodoista ainut, joka selkeästi henkilöityy ainoastaan yhteen mieheen muiden isyyden muotojen ollessa monitulkintaisempia.

Juridisella isyydellä tarkoitetaan miestä, jolla on yhteiskunnan asettamia oikeuksia ja velvollisuuksia lapseen nähden. Juridiseksi isäksi tullaan joko isyyden tunnustamisen, avioliiton isysolettaman tai adoption kautta. Juridiseen isyyteen liitetään myös elatusvelvollisuus ja huoltajuuskysymykset. (Huttunen 2001, 60–62.)

Sosiaalinen isä ei välttämättä olekaan taas lapsen biologinen tai juridinen isä, vaan henkilö, jota pidetään lapsen isänä. Hän saattaa asua lapsen kanssa ja jakaa ainakin osan arjestaan lapsen kanssa sekä antaa vaihtelevassa määrin lapselle hoivaa ja huolenpitoa. (Huttunen 2001, 62–63.)

Kaikkein monitulkintaisemmaksi isyyden muodoksi Huttunen erottelee vielä psykologisen isyyden määritelmän. Psykologinen isyys määrittyy hänen mukaansa lähinnä lapsen kautta ja tarkoittaa miestä, jota lapsi itse pitää isänään ja johon lapsi on kiintynyt. Psykologisen isyyden muodossa olennaista on molemminpuolinen ilon ja tyydytyksen saaminen tästä suhteesta. (Huttunen 2001, 64–65.)

3 ISÄN ASEMA ERON JÄLKEEN

Isän asema eron jälkeen ei ole ollut aina yhtä hyvä kuin nykypäivänä. Suomessa eron jälkeinen vanhemmuus koki suuren muutoksen vuonna 1984, kun lapsenhuoltolaki mahdollisti yhteishuoltajuuden myös muille kuin avioliitossa eläville vanhemmille. Tämän seurauksena myös eron jälkeen molemmilla vanhemmilla on ollut mahdollisuus lastensa huoltajuuteen riippumatta siitä kumman luona lapsi tai lapset asuvat (Isätoimikunta 1999, 43.) Muissakaan Euroopan maissa isän asema ei ole aina ollut tasavertainen äidin kanssa: aiemmin vain isän jäädessä leskeksi tai äidin ollessa muuten kykenemätön vanhemmuuteen saattoi isä käytännössä saada lastensa huoltajuuden (Knijn & Selten 2002, 183).

Suomessa eron jälkeen vanhemmat voivat sopia kirjallisesti lapsen huollosta, asumisesta ja tapaamisoikeudesta keskenään tai sosiaaliviranomaisten avustamana. Joskus kuitenkin sopimusta ei pystytä tekemään ja asia ratkotaan tuomioistuimen kautta. Käytännössä eron jälkeiselle isyydelle on useita eri vaihtoehtoja, joista yleisin on yhteishuoltajuus, jossa äiti on lasten lähivanhempi ja isä tapaa lapsiaan esimerkiksi joka toinen viikonloppu. Yksinhuoltajuus on myös vaihtoehtona, useimmiten yksinhuoltaja on kuitenkin äiti. Yksinhuoltajaisiäkin kuitenkin Suomessa on. (Isätoimikunta 1999, 44–45.)

Huttunen (2001, 118) kuvasi yksinhuoltajien olevan usein leskiä tai virallisestikin yksinhuoltajia, toisin kuin yksinhuoltajaäidit. Hänen mukaansa yhteishuoltajuudessa lapset harvoin asuvat isänsä luona. Aiemmin yksinhuoltajaisäksi päädyttiin vain erittäin painavista syistä, kuten äidin vakavista mielenterveys- tai päihdeongelmista. Vuosien saatossa tilanne on hieman muuttunut, mutta vielä 1990-luvun lopussa naisen päätyminen etä-äidiksi johtui hänen vaikeuksistaan ottaa vastuuta lastensa ympärivuorokautisesta hoidosta. (Sinkkonen 1998, 228.)

Tuovinen (2014, 127–142) esittää artikkelissaan isien aseman parantuneen huoltokiistoissa ja isillä olevan jopa lähes yhtäläinen asema äiteihin verrattuna oikeuskäytännön valossa. Kuitenkin Tuovisen mukaan sosiaalitoimen vahvistamisessa sopimuksissa äidit saavat useammin lähivanhemman aseman. Tuovinen tuo myös esiin mahdollisuuden, että perhepalveluissa vallitsee edelleen äitikeskeinen ajattelumalli, jossa isän asema ei ole

lähtökohtaisesti tasavertainen. Tuovisen haastatteleminen yksinhuoltajaisien mukaan miesten yksinhuoltajuus on harvinaista nimenomaan viranomaisten päätöksistä johtuen. Tuovisen haastatteluista käy esiin isien epäluottamus viranomaisten tasavertaiseen kohteluun. Haastateltujen isien mukaan eron riitautuessa lapset jäävät kiistatta äidilleen ja yhden vastaajan mukaan isän pitää olla aina ”piirun verran äitiä parempi” saadakseen lasten lähivanhemmuuden. Yhden vastaajan mielestä kuitenkin yksinhuoltajaisyyttä arvostetaan yhteiskunnassamme enemmän, kuin yksinhuoltajaäitiyttä. (Tuovinen 2014, 128–129.)

Puhe isien tasa-arvoisesta asemasta on käynyt kuumana jo pitkään. Sinkkonen (1998) kritisoi miesten epätasa-arvoista asemaa lastensa huoltajuuteen ja tapaamisoikeuteen liittyvissä asioissa ja puhui jopa riistetystä isyydestä. Hän kertoi tuolloin useiden kymmenien miesten ottaneen häneen yhteyttä samasta aiheesta: miehet olivat epätoivoisia kokiessaan olevansa epätasa-arvoisessa asemassa sekä tullessa kohdelluiksi epäluuloisesti ja joskus jopa vihamielisesti sosiaalipalveluiden työntekijöiden taholta. Miehet tunsivat olevansa ns. ”vieraalla maaperällä” sosiaalityöntekijöiden, perheneuvolan psykologien ja lastenpsykiatrien ollessa kaikki naisia ja puhuvan siksi heille vierasta kieltä. Sinkkonen itsekkin myönsi, että nämä tarinat olivat miesten omia kokemuksia ja siten totta kai puolueellisia, mutta esitti silti isillä olevan työ ja tuska todistaakseen sopivuuttaan vanhemmaksi. (Sinkkonen 1998, 246–248.)

Myös myöhemmin isiltä kerätyissä aineistoissa näkyy sama toissijaisuuden ja syrjityksi tuleminen tunne. Vuonna 2010 kerätyissä isien kertomuksista nousee sama katkeruus. Miesten mukaan he kokevat olevansa perhepalveluissa toissijaisessa asemassa sukupuolensa vuoksi: ”Äiti kun tirauttaa pienet itkut kaikkien viranomaisten tapaamisessa, on nainen aina näköjään naisen puolella”, kertoi yksi isä eroprosessistaan. Toisen isän mukaan taas ”isillä ei ole ketään puolustajaa yhteiskunnassa (sosiaalipalvelut sun muut ovat aina äidin puolella 100 %:sti)” (Jämsä 2010, 117.)

Lukiessani kansainvälisiä tutkimuksia eron jälkeisestä isyydestä (Hobson 2002, Mincy, Jethwani & Klempin 2015), niissä korostui hyvin voimakkaasti isän rooli perheen elättäjänä eron jälkeen. Tutkimukset koskivat pääosin miesten maksamaa elatusmaksua entisille puolisoilleen ja näissä tutkimuksissa isä harvoin nähtiin tasavertaisena vanhempana äidin kanssa. Poikkeuksena Ruotsi, jonka ehdotettiinkin olevan maailman miesystävällisin maa puhuttaessa eronneista isistä. Ruotsissa isän ja lasten suhteen ylläpitäminen eron jälkeen on

nähty arvokkaana ja se onkin ollut viimeisten vuosikymmenten aikana johtavia ajatuksia isyyspolitiikassa. (Lewis 2002, 129.)

4. ISÄN KOHTAAMINEN SOSIAALIPALVELUJEN ASIAKASTYÖSSÄ

Kehitettäessä perheitä kohtaavia palveluja, olisi niitä hyvä pohtia myös isien näkökulmasta (Katajisto, Laitinen, Leppeteläinen & Pitkänen 2020, 28). Miesten rooli sosiaalipalveluiden asiakkaina on kiinnostanut tutkijoita jo vuosikymmeniä. Jo 1999- luvulla perustettu Isätoimikunta ilmaisi huolensa miesten eriarvoisuudesta sosiaalitoimen asiakkaina. Sen mukaan sosiaalitoimistojen yhden sukupuolen kulttuuri ei tukenut tasavertaista vanhemmuusajattelua, suurin osa sosiaalitoimen työntekijöistä kun oli naisia. Isätoimikunta ehdottikin miestyöntekijöiden lisäämistä sosiaaliviranomaisten joukkoon, jotta isät tulisivat paremmin kuulluksi ja ymmärretyksi. (Isätoimikunta 1999, 55.)

Myös Forsberg ja Rajavaara pohtivat 1990-luvun tutkimuksissaan isän roolia naisvaltaisten sosiaalipalveluiden asiakkaana. Forsbergin (1994) tutkimuksissa kävi tuolloin ilmi sosiaalityöntekijöiden puhuvan huomattavasti enemmän isyydestä äitien, kuin isien itsensä kanssa. Kun suurin osa sosiaalityöntekijöistä oli naisia, nimitti hän tätä naisten keskinäiseksi isyyspuheeksi. (Forsberg 1994, 116–117.) Rajavaara (1992, 91) päätteli naisten yliedusteisuuden sosiaalipalveluiden asiakkaina viittaavan sosiaalitoimen palvelukulttuurin olevan sellainen, jossa naisten on helpompi asioida, kuin miesten.

Samankaltaisia tutkimustuloksia löytyy myös muilta vuosikymmeniltä. Eronneilta isiltä kerätyssä aineistossa 2010-luvulla esiin nousee myös tyytymättömyys sosiaalipalveluiden työskentelyyn miesten kanssa. Miehet eivät olleet vastausten perusteella voineet keskustella tunteistaan palveluiden piirissä ja kokivat sukupuolensa johdosta olevansa eriarvoisessa asemassa sekä vanhemmuutensa tulleen ohitetuksi. Vastanneiden miesten mielestä palveluja olisi kehitettävä kohtaamaan miehiä paremmin. Mieserityinen työskentelyote ja naisten ehdoilla rakennetut palvelut tulevat vahvasti esiin tässä aineistossa. (Jämsä 2010, 117–119.)

Mieserityisyydestä, sukupuolisensitiivisyydestä sekä palveluiden kehittämisestä vastaamaan paremmin miesten tuentarvetta puhutaan vielä tänäkin päivänä. Miessakit ry:n ja Suomen Setlementtiliitto ry:n Isän näköinen- hankkeen vuonna 2020 julkaisemassa Isätyökirjassa puhutaan taas samasta vuosikymmeniä puhuttaneesta asiasta, isistä sosiaalipalveluiden asiakkaana. Julkaisusta käy ilmi äitien edelleen osallistuvan enemmän perheille

suunnattuihin palveluihin ja vertaistukiryhmiin. Julkaisun mukaan isät osallistuvat paremmin sellaiseen toimintaan, joka on järjestetty erityisesti miehille, mutta esimerkiksi neuvolakäynneillä tuntevat itsensä usein sivustaseuraajaksi ja ohitetuiksi. (Katajisto ym. 2020, 30–44.)

4.1 Sukupuolisensitiivisyys

Sensitiivisyys asiakastyössä voidaan nähdä tietoisena perehtymisenä omiin asenteisiin, ilmiöihin, tilannetekijöihin ja asiakkaan ominaisuuksiin. Työskentelyssä otetaan huomioon asiakkaan sosiaalinen ja kulttuurinen asema, kokemukset ja suoriutumisedellytykset. (Matela 2012, 84.)

Sukupuolisensitiivisyydellä isätyössä tarkoitetaan sitä, että työntekijä on tietoinen sekä omista, että ympäristön sukupuolittuneista odotuksista ja asenteista. Sukupuolisensitiivinen työskentely vaatii työntekijältä tietoisuutta sukupuolen vaikutuksesta asiakkaan kohtaamiseen. Sukupuolten erot tunnistetaan, mutta niiden rooliodotukset kyseenalaistetaan. On todettu, että työntekijä usein ajattelee itse olevansa vapaa sukupuoliin liittyvistä ennakkoasenteista, eikä välttämättä tunnista sukupuolittuneita ennakkokäsityksiään ja tästä syystä työntekijöiden tulisikin pohtia omia asenteita ja ennakkoluulojaan. (Katajisto ym. 2020, 42–44.)

Isien kanssa työskenneltäessä sukupuolisensitiivisyyden tavoitteena on, että isät kokevat oman roolinsa ja kykynsä vanhempina yhtä tärkeäksi kuin äidit. Sosiaalipalveluiden asiakastyössä tämä tarkoittaa sitä, että isän osallisuutta ja osallistumista rohkaistaan, mahdollistetaan ja tuetaan työntekijän toimesta. Sukupuolten väliset erot tunnistetaan, eikä niitä yritetä häivyttää, mutta eroja ei aseteta arvojärjestykseen. (Katajisto ym. 2020, 44–45.)

4.2 Mieserityinen työote

Mieserityisellä, tai isäerityisellä työotteella tarkoitetaan isien huomioimista palveluiden käyttäjänä. Isäerityisen työotteen tavoitteena on tukea isyyttä ja miesten hyvinvointia

tiedostaen isyyteen liittyvät historialliset vaikuttimet ja miessukupuolen erityisyys. Vaikka ei voidakaan sanoa, että kaikilla isillä on samankaltainen tapa kokea tai ilmaista tunteitaan, työntekijän olisi hyvä tiedostaa mahdolliset sukupuoliroolien tuomat haasteet vuorovaikutuksessa. Asiakastilanteissa saatetaan kohdata isiä, joiden kanssa on hankala saada keskustelua aikaiseksi, jotka eivät ota asioita oma-aloitteisesti puheeksi ja vastaavat yhdellä sanalla työntekijän esittämiin kysymyksiin. Isien kanssa tehtävässä asiakastyössä on kuitenkin ehdottoman tärkeää, että isälle muodostuu arvostuksen kokemus. (Katajisto ym. 2020, 28–30.)

Mieserityisen työtteen yksi keskeisimmistä asioista on toimintatapojen kehittäminen sellaisiksi, että ne ohjaavat vanhempien tasavertaisuuteen sekä mahdollistavat isien läsnäolon. Käytännössä tämä tasavertaisuus voi tarkoittaa esimerkiksi myös isän merkitsemistä lapsen yhteyshenkilöksi, kutsun lähettämistä tapaamisesta myös isälle, tuolia asiakastilanteessa myös isälle ja isän tuolin asettamista tasavertaisesti äidin tuolin kanssa huoneeseen sekä asiakastapaamisen ajoitusta, esimerkiksi iltavastaanottojen muodossa. Pieniin yksityiskohtiin tulisi myös kiinnittää huomiota, kuten molempien vanhempien tervehtimiseen erikseen. On myös todettu äidin vastaavan helpommin kysymyksiin, jotka ovat kohdistettu molemmille vanhemmille. Tästä johtuen isä saattaa jäädä sivummalle keskusteltaessa perheen asioista. Kysymyksiä tulisikin kohdentaa suoraan isälle sekä työntekijä voi todeta isän näkemyksen asiaan olevan tärkeä. (Katajisto ym. 2020, 29–31.)

Miesten kriisikeskuksen loppuarvioinnissa todetaan kriisikeskuksen toiminnan lähtevän siitä ajatuksesta, että on olemassa mieserityisiä ongelmia, joihin miehillä on oikeus saada tukea yhteiskunnalta (Nyqvist 2006, 87.) Myös isiltä kerätyistä vastauksista kysymyksiin ”Mistä saat tukea isyyteesi?” ja ”Oletko voinut puhua neuvolassa tai muissa lapsiperheiden palveluissa isyyteen liittyvistä vaikeista tunteista?” käy ilmi tarve mieserityiseen tukemiseen. Aineiston isät kertovat olevansa tietoisia julkisista palveluista, mutta kokevat ne liian äitikeskeisinä. Kriisikeskuksen työssä mieserityisellä tarkoitetaan miessukupuolen fyysisten, psyykkisten ja sosiaalisten erityispiirteiden huomioimista palvelujärjestelmissä. Tutkimuksessa ehdotetaankin, että perustettaisiin miesvetoisia, mieskeskeisiä ja miesvaltaisia palveluja sekä jo olemassa oleviin palveluihin lisättäisi paremmin miehille sopivia vaihtoehtoja, joissa jonkin muun toiminnan ohella olisi mahdollisuus puhua isyyteen liittyvistä vaikeista asioista. Miesten kriisikeskus pilotoi miesten remonttiryhmä ja

kokkikoulu- nimisiä ohjattuja ryhmiä sekä Miessakit ry järjestää eri puolilla Suomea eroryhmiä miehille, joissa on mahdollisuus keskustella kokemuksistaan miesten kesken. (Kalliomaa 2010, 106–107.)

5 TUTKIMUSASETELMA JA TUTKIMUSKYSYMYS

Tämä tutkimus lähtee siitä oletuksesta, että isä tarvitsee tukea isyyteensä eron jälkeen, sekä siitä, että isän tarvitsema tuki poikkeaa äidin tarvitsemasta tuesta. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää miesten auttamistyön erityispiirteitä sekä luoda parempaa ymmärrystä miesten ja isien tukemisesta sosiaalipalvelujen asiakastyössä.

Tutkimus on siis rajattu käsittelemään isän tuentarvetta eron jälkeen. Tutkimuksesta on rajattu pois isyyden tukeminen muissa perheen kriisitilanteissa sekä äitien ja yleisesti vanhemmuuden tukeminen. Tutkimuksessa on keskitytty sosiaalipalvelujen tuottamaan isyyden tukeen ja isän kohtaamiseen sosiaalipalvelujen asiakastyössä. Tutkimuksessa kuuluu sekä isien oma kokemus, että isien kanssa työskentelevien ajatukset isätyöstä.

Tutkimuskysymykseksi muodostui: Minkälaista tukea isä tarvitsee eron jälkeen?

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tässä tutkimuksessa on käytetty tutkimusmenetelmänä aiempaan tutkimukseen pohjautuvaa kirjallisuuskatsausta. Tutkimuksessa on käytetty systemaattista tiedonhakua eri hakusanoilla ja lauseilla eri tietokannoista. Tässä luvussa on tarkemmin eritelty tutkimuksen tiedonhaku, tutkimusaineisto sekä tutkimusaineiston analysointi.

6.1 Tutkimuksen tiedonhaku

Tiedonhaussani käytin hakusanoja isä, isyys, vanhemmuus, perhe, ero, kriisit, divorce ja fathers. Lisäksi käytin sanakatkaisuja ja hakusanojen yhdistelmiä isä AND tuki, isä AND sosiaalityö, isä AND vanhemmuus, divorce AND fat* sekä hakulausetta social work with fathers. Etsin aineistoa JYKDOKin, Finna.fin sekä ebook centralin ja Ellibs libraryn kautta. Kansainväliset aineistoni löysin Google scholarin kautta.

Rajasin aineistosta pois tutkimuskysymykseeni perustuen ne tutkimukset, jotka eivät käsitelleet nimenomaan isän eron jälkeistä tukea ja tuentarvetta. Tämän lisäksi rajasin aineistosta pois Forsbergin (1994) tutkimuksen Yksi ja monta perhettä: tutkimus sosiaalityöntekijöiden perhetulkinnoista sosiaalitoimistotyössä ja Rajavaaran (1992) Tavallisesta perheestä tapaukseksi. Sosiaalitoimiston asiakastyö arvioinnin kohteena, koska katsoin, etteivät ne tuottaneet enää ajankohtaista tietoa tutkimustuloksiini.

Lopetin tiedonhakuni siinä vaiheessa, kun koin samojen hakutulosten ja tutkimusten tulevan eteeni uudelleen ja uudelleen. En kokenut löytäväni siis enää mitään uutta aiheeseeni liittyvää tutkimusta. Lähdekirjallisuuteen tutustuessani huomasin myös sen, että niissä usein viitattiin jo itsekkin löytämiini lähteisiin ja tämä vahvisti tunnettani siitä, että olin löytänyt suhteellisen kattavan otoksen eron jälkeisen isyyden tukemisen tutkimuksesta.

6.2 Tutkimusaineisto

Tutkielmani tutkimusaineisto koostuu seitsemästä tutkimusartikkelista, yhdestä väitöskirjasta, kahdesta tapaustutkimuksesta, yhdestä narratiivisesta tutkimuksesta ja yhdestä loppuarviointitutkimuksesta. Kolme näistä on kansainvälisiä lähteitä ja loput suomalaisia.

Perälä, Halme ja Kanste (2014) kuvaa tutkimusaineistooni kuuluvassa tutkimusartikkelissaan lapsiperheiden palveluiden saatavuutta sekä tuen riittävyyttä. Artikkelissa kuvataan lisäksi perheen sosioekonomisen aseman vaikutusta saatuun tukeen. Artikkelin perustuu 2956 alle 18-vuotiaan lapsen vanhemman kyselyyn. Itse olen kiinnittänyt erityisesti huomiota teoksessa perheen sosioekonomisen aseman vaikutukseen tuen saamiseen ja saadun tuen riittävyteen.

Tutkimusaineistooni kuuluu myös Eerolan ja Mykkäsen (2014) toimittama teos, joka pitää sisällään useita tutkimusartikkeleita, joista olen käyttänyt sekä Hakovirran ja Brobergin, että Tuovisen artikkelia. Näistä ensimmäinen käsittelee isyyttä tilanteessa, jossa isä ei enää asu yhdessä lapsensa kanssa ja jälkimmäinen isyyttä yksinhuoltajaisien näkökulmasta.

Jämsän ja Kalliomaan (2010) toimittama teos pohjautuu leikki-ikäisten lasten isien kirjoituksiin tunteistaan, joiden kokivat olevan isille kiellettyjä. Näiden isiltä kerättyjen materiaalien pohjalta joukko asiantuntijoita on kirjoittanut artikkeleita. Teos on julkaistu vastineeksi Väestöliiton aiemmin julkaisemalle teokselle ”Äitiyden kielletyt tunteet”.

Ensi- ja turvakotien liitto ry:n (2006) julkaisema teos pitää sisällään sekä kriisikeskuksen työntekijöiden kirjoittamia artikkeleita miesten kanssa tehtävästä kriisityöstä, joista olen käyttänyt Kilpiän ja Pusan artikkeleja, sekä Nyqvistin (2006) loppuarviointitutkimuksen Miesten kriisikeskus-hankkeesta, jossa tarkastellaan laajojen aineistojen avulla muun muassa sitä, miten miehet ovat kokeneet saamansa palvelun.

Hobbsenin ja Morganin (2002) toimittanut teos vertailee eri maiden isyyspolitiikkaa tutkimusten avulla. Kirja koostuu kuudesta tapaustutkimuksesta Englannin, Saksan, Alankomaiden Espanjan, Ruotsin ja Yhdysvaltojen isyyspolitiikasta. Tästä teoksesta olen käyttänyt tutkimusaineistonani sekä Knijnin & Seltenin, että Lewisin tapaustutkimuksia.

Hokkasen (2005) väitöskirja käsittelee yhteishuoltajaäitien – ja isien kokemuksia vanhemmuudesta eron jälkeen. Tutkimus perustuu 11 eronneen äidin ja 11 eronneen isän haastatteluihin. Olen tässä tutkielmassani keskittynyt Hokkasen tutkimuksessa nimenomaan isien kokemuksiin eron jälkeisestä vanhemmuudesta.

Mincyn, Jethwanin ja Klempin teos pitää sisällään viimeisintä kvalitatiivista ja kvantitatiivista tutkimusta isyydestä, sekä heidän oman tutkimuksensa poissaolevista isistä, siitä keitä he ovat ja paljonko heitä on Yhdysvalloissa. Tutkimuksessa selvitettiin poissaolevien isien suhdetta heidän lapsiinsa ja lastensa äiteihin sekä selvitettiin isyyden tukeen liittyvää poliittista tukea ja sen vaikuttavuutta.

6.3 Aineiston analysointi

Käsittelin aineistoani teemoittelun avulla. Pehdyin ensin tarkasti tutkimusaineistooni ja tein itselleni aineistosta muistiinpanot, jonka jälkeen jaoin sen havaitsemiini pääteemoihin: eron aiheuttamaan isyyden kriisiin sekä isyyden erilaisten roolien vaikutukseen tuentarpeeseen. Nämä isyyden eri roolit olivat etäisyys, yksinhuoltajaisuus sekä elättäjäisyys.

Käytin samoja tutkimusaineistosta havaitsemiäni teemoja tulosluvuissa ja nämä teemat ovat nähtävissä suoraan tuloslukujen otsikoinnissa. Teemoittelun jälkeen keräsin samaan teemaan sopivat muistiinpanot yhteen ja aloin etsiä niistä yhdenvertaisuuksia ja eroja sekä lisäsin omia havaintojani aiheista ja pohdin mitä kysymyksiä aineisto minussa herättää.

7 ERO ISYYDEN KRIISINÄ

Miehen kriiseistä eron on todettu musertavan isyyttä eniten. Vanhempien eron myötä isän ja lapsen välit saattavat jäädä etäisiksi. Useimmiten vieläkin lapset jäävät asumaan äitinsä kanssa, vaikka vanhemmilla olisi yhteishuoltajuus. Tämä on myös usein isän oma tahto. Usein tällöin on ajatuksena, että lapsi on paremmassa hoivassa äidin luona. Ero voi olla kuitenkin varsin suuri haaste isyydelle varsinkin silloin, jos ero on tapahtunut lasten ollessa pieniä. Isyys saattaa olla eron jälkeen kriisissä, mutta toisaalta siitä voi saada myös voimaa kriisin keskellä tai isyys voi jopa suojella miestä kriisiltä. Miehen erotessa isyys ja varsinkin hyvä isä-lapsisuhde saattaakin itsessään olla miehelle voimavara, joka tukee miestä ja jopa joskus pitää miehen hengissä. (Kilpiä 2006, 29-30.)

Vaikka isyyden onkin todettu olevan voimaannuttavaa, isyys itsessään ei silti aina riitä voimavaraksi miehelle, etenäkään eron aiheuttaman kriisin jälkeen. Tällöin mies tarvitsee isyyteensä tukea. Vuonna 2003 Helsinkiin aukesi miesten kriisikeskus, joka oli lajissaan ensimmäinen Suomessa. Kriisikeskushanke oli viisivuotinen projekti vuosina 2002–2006, jonka aikana miehiltä tuli tuhansia yhteydenottoja. Nyqvist esittää palvelujärjestelmässämme olevan aukko miesten isyytyön kohdalla. Nyqvistin mukaan etenkin nuoret isät saattavat olla avuttomia vanhemmuutensa kanssa ja vanhemmuuteensa heikosti sitoutunut isä ajautuu helposti eroon perheestään. Nyqvist toteaa myös, että toisin kuin usein ajatellaan, miehet hakevat apua joko kriisiapuna itselleen tai apua koko perheen nimissä. Nyqvistin mukaan miesten vaikeudet hakea apua eivät liittyneet ongelmien kieltämiseen tai valta- asemaan, vaan leimautumisen pelkoon ja itsekontrolliin. Nyqvistin mukaan myös positiivinen auttamiskokemus helpotti avun hakemista jatkossa. (Nyqvist 2006, 168–169.)

Kansainväliseen tutkimusaineistooni perehtyessäni isyys ja isyyden kriisit näyttäytyivät vahvasti talouden ja eron aiheuttaman taloudellisen kriisin kautta. Useiden isien oli vaikea tai mahdotonta saada maksettua heille määrättyjä suuria elatusmaksuja. Isyyden moninaisuuteen ja isän rooliin tasavertaisena vanhempana on alettu silti kiinnittää enemmän huomiota myös maailmalla. Yhdysvaltalaisissa tutkimuksissa on viimeisen kahden vuosikymmenen aikana keskitytty enemmän isyyteen ja tiedon lisääntymisen myötä stereotyyppiat poissaoleviin ja elatusmaksujensa maksamatta jättäviin isiin usein liitetystä

vastuuttomuudesta on vähentynyt. Uudet tutkimukset ovat osoittaneet haluttomuuden sijaan kyseessä olevan usein kyvyttömyyttä lastensa tukemiseen. Yhdysvalloissa monet tummaihoiset ja latinoisät eivät saa toisen asteen koulutusta ja ovat käytännössä työttömiä koko aikuisikänsä. Kroonisen työttömyyden seurauksena nämä isät eivät pysty tukemaan lapsiaan taloudellisesti sekä isät saattavat olla vankilassa kouluttamattomuuden ja työttömyyden johtaessa usein rikollisuuteen. Yhdysvallat onkin kehittänyt tukijärjestelmän, jonka avulla tuetaan yksinhuoltajaisia lastensa isien ollessa vankilassa. (Mincy ym. 2015, 11.)

Vähitellen myös Amerikkalaisessa politiikassa on havahduttu siihen, että halutessa tukea elatusvelvollisuutensa täyttämättä jättävien isien lapsia ja entisiä puolisoita, on tukea osoitettava myös näille isille. Tutkimuksessa kuitenkin todetaan muiden ongelmien, kuten sotien sivuuttaneen ainakin osittain eronneiden perheiden tukemisen. (Mincy ym. 2015, 14.)

7.1 Miesten avuntarve eron kohdatessa

Hokkanen esittää väitöskirjassaan, että naisten ja miesten tuentarve on usein erilainen eron kohdatessa. Hänen tutkimustuloksistaan käy ilmi, että miehet usein ovat eri vaiheessa eroprosessissaan kuin naiset. Miehet Hokkasen mukaan havahtuvat hakemaan ulkopuolista tukea, tai ottavat sitä vastaan vasta silloin, kun nainen on jo päättänyt erota, eikä parisuhteen kannalta ole enää mitään tehtävissä. Miehet kuitenkin vielä tässä vaiheessa hakevat tukea parisuhteen korjaamiseksi ja elättävät toivoa sen jatkumisesta. Ero tulee näin miehelle usein yllätyksenä, vaikka nainen olisi tehnyt jo pitkään ajatustyötä sen suhteen. Avuntarpeessaan eriaikaisuuden lisäksi miesten auttamisen haasteena on miesten puhumattomuus. Väitöskirjassaan Hokkanen esittää, että jo parisuhteen aikana miehen puhumattomuus on usein naisten mielestä miehen huonoin ominaisuus. (Hokkanen 2005, 54.)

Miesten kriisikeskuksen asiakkaiden yleisempiä avun tarpeita oli käytännön asioiden selvittäminen, kuten avioeroprosessin eteneminen sekä lastenvalvojan osuus eroprosessissa oli monelle miehelle epäselvä. Vaikeimmissa tapauksissa miehet tarvitsivat lakimiehen neuvontaa, jota kriisikeskus myös tarjosi. Moni mies myös tarvitsee eron sattuessa apua siihen, miten erosta henkisesti selviää. Kriisikeskuksen työntekijöiden mukaan pelkkä

tilanteen kartoittaminen ja kuulluksi tulemisen kokemus oli useille miehille riittävä tuki. Toisinaan tapaamisia vaadittiin enemmän. Tällöin kriisikeskus tarjosi miehille yksilötapaamisia, eroryhmiä sekä joissakin tilanteissa myös lääkäriin ohjaamista. (Pusa 2006, 23–24.)

Isä voi eron jälkeen kaivata tukea hyvinkin arkisiin asioihin, kuten uudenlaisen arjen opetteluun ja siihen sopeutumiseen. Miesten kriisikeskuksen loppuraportin mukaan lapset jäävät eron sattuessa huomattavasti useammin äitinsä luo asumaan. Mies myös usein muuttaa pois perheen yhteisestä asunnosta. Miehillä on usein huoli siitä, että lapsi kärsii erosta. Mies pohtii omaa asemaansa vanhempana. Lapsistaan erossa asuvasta isästä voi tuntua pahalta, ettei kykene olemaan lasten arjessa täysipäiväisesti mukana. Eron kohdatessa miehen arjen rutiinit menevät usein täysin uusiksi. Kriisikeskuksen asiakkaista useat kuvasivat, että uudessa asunnossa ”ei ollut kuin patja lattialla” sekä arjen rutiinien kerrottiin usein katoavan. Kun lapset eivät enää asuneet saman katon alla, eivät miehet enää pitäneet kiinni esimerkiksi omasta syömisestään ”en saanut nukuttua ja syöminen jäi” ja ”jääkaappi täytetään vain joka toinen viikonloppu, kun lapset ovat tulossa”. Kriisikeskuksen työntekijöiden kokemusten mukaan miehet eivät yleensä puhu ystävilleen parisuhteesta ja sen ongelmista, työpaikalla vielä harvemmin. Kuitenkin puhuttuaan ensin erosta kriisikeskuksesta, miehet usein rohkaistuivat puhumaan asiasta myös lähipiirilleen. Tämän nähtiin olevan suuri voimavara mahdollisia tulevia kriisitilanteita ajatellen. (Pusa 2006, 21–24.)

Tutkimusaineistojeni pohjalta näyttää siltä, että isyyden tukeminen ja tuen tarve riippuu pitkälti siitä, minkälaisena isyys näyttäytyi ennen eroa ja minkälaisena se jatkuu eron jälkeen. On toki loogistakin, että hyvin toimeentuleva ja jo ennen eroa lastensa huollosta pääosin vastannut isä tarvitsee erilaista ja eri verran tukea, kuin lapsistaan etäällä asuva ja syystä tai toisesta niukalti lastensa elämään osallistuva isä. Käsittelenkin seuraavissa luvuissa erikseen etäisyyttä ja yksinhuoltajaisuutta sekä isän roolia perheen elättäjänä ja näiden erilaisia tuentarpeita.

8 ISÄN ROOLIN VAIKUTUS TUENTARPEESEEN

Tutkimusaineistoni pohjalta voidaan todeta isän roolin vaikuttavan isyyden tuentarpeeseen. Aineistoa lukiessani kolme eri isän roolia nousi selkeästi esiin: etäisät, yksinhuoltajaisät sekä varsinkin kansainvälisissä tutkimuksissa (Hobson & Morgan 2002; Mincy ym. 2015) elättäjaisät. Elättäjaisällä tarkoitan tässä tutkielmassa sellaista isää, jonka rooli nähdään lähinnä lastensa sekä joissain tapauksissa myös entisen puolisonsa elättäjänä.

8.1 Etäisän tuentarve

Lähes jokaisessa tarkastelemissani suomalaisessa tutkimuksissa etäisyys, eli lapsistaan erillään asuvien isien isyys nousi huolenaiheeksi. Isyys näyttääkin tutkimusten valossa tarvitsevan erityisesti tukea silloin, kun esimerkiksi eron seurauksena isä muuttaa lastensa kanssa eri osoitteisiin. Isän ja lasten tapaamisten turvaaminen ja tukeminen nähtiin monissa tutkimuksissa kaikkein tärkeimmäksi tukimuodoksi.

Myös muissa lähteissä korostuu huoli isien ja lasten tapaamisoikeudesta. Helsingin kriisikeskuksen työntekijöiden mukaan lasten tapaamisia saattaa olla vaikea järjestää varsinkin eron alkuvaiheessa ja lapsia saatetaan käyttää omien tarkoituspäivien välineenä riitaisissa eroissa. Heidän mukaansa myös miehet usein kokevat, etteivät viranomaiset kuule heitä tällaisissa tapauksissa ja lasten oletetaan automaattisesti jäävän äidilleen. Kriisikeskuksen työntekijät kuitenkin muistuttaa miesten saattavan olla tällaisissa neuvotteluissa jo valmiiksi negatiivisia ja hyökkäviä, jolloin viranomaisten tuki saattaa jäää puutteelliseksi. Hyvin riitaisissa eroissa huoltajuuskiistat saattavat venyä pitkiksi ja varsinkin tällaisissa tilanteissa miehet usein kokevat vaikeuksia saada tavata omia lapsiaan. Jotkut miehet myös kokivat ex- puolisoitten käyttävän viranomaisia hyväkseen saadakseen lapset itselleen. (Pusa 2006, 20–21.)

Myös Hakovirta ja Brobergin tutkimuksen tuloksista käy ilmi, että vuonna 2002 alle 8-vuotiaista eroperheiden lapsista lähes 30 prosentilla tapaamiset etävanhempiensa kanssa olivat hyvin satunnaisia tai niitä ei ollut ollenkaan. Tutkimuksessa mukana olleista

etävanhemmista suurin osa oli isiä, joten tutkimuksen tulokset kuvaavat pitkälti isien ja lasten välisiä tapaamisia. (Hakovirta & Broberg 2014, 118-119.)

Etäisyyttä koskevissa tutkimuksissa on tullut myös esille se, että isät halusivat tavata lapsiaan huomattavasti useammin, kuin mihin heillä on mahdollisuus. Vuonna 2009 tehdyssä tutkimuksessa kävi ilmi, että jopa 90% etäisistä koki saavansa tavata lastaan harvemmin, kuin haluaisi. Tutkimuksesta käy myös ilmi, että vain vajaa puolet isistä kokivat saavansa jakaa arkea lasten kanssa riittävästi. Isät kaipasivat erityisesti lasten jatkuvaa läsnäoloa ja lasten arjen seuraamista päivittäin. Suurin osa etäisistä kuitenkin tapasi lapsiaan vain viikonloppuisin, joten isät kaipasivat esimerkiksi lasten auttamista koulutehtävissä. Tulokset ovat huolestuttavia muun muassa sen vuoksi, että tutkimuksissa on havaittu tapaamistiheyden olevan yhteydessä isän ja lapsen hyvään suhteeseen. Virallisten huoltosopimusten teko lisäsi isien säännöllisiä tapaamisia lastensa kanssa. (Hakovirta & Broberg 2014, 119–121.)

Yhtenä ratkaisuna isien ja lasten väliseen tapaamisongelmaan on kehitetty neutraaleja tapaamispaikkoja. Huttusen mukaan järjestelmät, jotka tarjoavat kodinomaisia turvallisia paikkoja isien ja lasten tapaamisiin antavat suuren avun. Huttusen mukaan tällöin isän ei tarvitse arastella omaa asumistaan, eikä lapsi koe niin suurta lojaliteettiongelmaa, kuin mahdollisesti isän asunnolle menosta. (Huttunen 2001, 115.) Tänä päivänä Ensi- ja turvakotiliitto järjestää tapaamispaikkatoimintaa lapsen ja tapaajavanhemman tapaamisten sekä lapsen ja vanhemman suhteen tueksi. (Ensi- ja turvakotien liitto.)

Taloudellisen tuen on myös esitetty olevan tarvittava keino tukea etenkin pienituloisia isiä ylläpitämään isyyttään eronkin jälkeen. On kritisoitu perhepolitiikan tuen puutetta, kun on kyse eron jälkeisestä jaetusta vanhemmuudesta. Kritiikin kohteena on mm. etuuksien maksaminen vain sille vanhemmalle, jonka luo lapset jäävät eron jälkeen asumaan. (Hakovirta & Broberg 2014, 126.) Myös Huttunen esittää, ettei lapsen ja vanhemman mahdolliset pitkät välimatkat tai taloudellinen tilanne saisi olla esteenä tapaamisille. Hän ehdottaakin järjestelmää, joka tukisi lapsen matkoja pitkän välimatkan päässä asuvan isän luokse tai joka vaihtoehtoisesti korvaisi etäällä asuvan isän matkakulut lastensa luo. (Huttunen 2001, 115–116.)

Huttunen (2001, 117) kannustaa myös tekemään tapaamispäätöksiä, jotka mahdollistavat sen, että lapsi viettää aikaa yhtä paljon molempien vanhempiensa kanssa. Tätä vastoin Sinkkonen on päinvastaista mieltä: hänen mukaansa vuoroviikoin vanhempiensa kanssa asuminen ajaa vain vanhempiensa etua, mutta ei ole lapsen kannalta hyvä ratkaisu. Sinkkosen mukaan yhtä paljon molempien vanhempien luona asuminen on siedettävä ratkaisu vain siinä tapauksessa, jos vanhemmat asuvat hyvin lähellä toisiaan ja lapsen koulu, kaveripiiri tai päiväkotikiitos pysyvät samana. (Sinkkonen 1998, 230.)

Myös kansainvälisissä tutkimuksissa isien ja lasten tapaamiset tai tapaamisten vähyys nostettiin huolenaiheeksi. Tutkimusten mukaan ne isät, jotka eron jälkeen pystyvät pitämään hyvät välit entiseen puolisoonsa tapaavat lapsiaan useammin, kuin huonoissa väleissä lastensa äidin kanssa olevat isät. Toisen tutkimuksen mukaan positiivista tukea vanhemmuuteensa saaneet etäisät tapasivat lapsiaan useammin, kuin vähemmän tukea saaneet. (Mincy ym. 2015, 108-109.)

Hollannissa, Ruotsissa ja Norjassa on pohdittu pakollisia kursseja eroaville vanhemmille, jotka tarvitsevat tukea yhteyden säilyttämiseksi lasten ja molempien vanhempien välillä. 80-luvulta lähtien on kasvavassa määrin käännytty siihen suuntaan, että isän ja lasten suhdetta tulee tukea ja suojata lain keinoin. Isyyden tukemisen lisäksi tämän on katsottu olevan myös lapsen etu. Ainoastaan erityisistä syistä lapsen ja isän tapaamiset voidaan evätä. (Knijn & Selten 2002, 185.)

8.2 Yksinhuoltajaisän tuentarve

Yksin isän ja lasten muodostavat perheet ovat pieni vähemmistöryhmä niin Suomessa, kuin muuallakin maailmassa. Tutkimuksia on myös tehty aiheesta hyvin niukalti. Huttunen mukaan varsinkaan yksinhuoltajaisien omista kokemuksista ei ole tutkimustietoa juurikaan, vaikka vanhemmuuden vielä harvinaisemmista muodoista sitä on. Yksinhuoltajaisuus on siis herättänyt tutkijoissa hyvin vähäistä kiinnostusta. (Huttunen 2001, 119.) Samankaltaisia huomioita on tehnyt Tuovinen yli 10 vuotta myöhemmin. Tuovinen lisää yksinhuoltajaisuuden tutkimisen olevan kuitenkin tarpeellista, koska se eroaa merkittävästi yksinhuoltajaäitiydestä. (Tuovinen 2014, 127.)

Miesten yksinhuoltajuudesta tehdyistä tutkimuksista on saatu usein sama tulos: isät ovat tyytyväisiä elämäänsä. Suurin osa yksinhuoltajaisista kertovat olevansa yksinhuoltajuuteensa tyytyväisiä ja tyytyväisyyttä vain lisää se, jos isyydestä on joutunut kilpailemaan entisen puolisonsa kanssa. Isien pärjäämistä yksinhuoltajina edistävät tutkimusten mukaan myös hyvät sosiaaliset verkostot sekä se, jos isä on osallistunut aktiivisesti lastensa hoitoon myös ennen eroa. (Huttunen 2001, 119–120; Tuovinen 2014, 127.)

Jos yksinhuoltajaisilla näyttää tutkimusten valossa menevän erityisen hyvin, mihin he tarvitsevat tukea? Huttunen arvostelee yksinhuoltajaisyyttä romantisoivia tutkimuksia, eikä halua vetää suomalaisista tutkimustuloksista yhtä yltiöpositiivista kuvaa. Yksinhuoltajaisien joukko on hyvin moninainen ja yksinhuoltajaisiksi päädytään sekä omasta halusta, että olosuhteiden pakosta. (Huttunen 2001, 121.)

Huttunen (2001, 122) muistuttaa, ettei kaikilla yksinhuoltajaisilla mene hyvin. Ongelmallisimmat tilanteet yleensä syntyvät silloin, kun yksinhuoltajuuteen on päädytty olosuhteiden pakosta, eli silloin, kun äidistä ei ole ollut ottamaan vastuuta lasten kasvattamisesta. Huttusen mukaan nämä perheet ovat usein lastensuojelun asiakkaita ja isän on nähty olevan vähemmän epävakaa vanhempi ja vaihtoehtona kuitenkin parempi kuin huostaanotto. Tällaisissa tapauksissa ulkopuoliselle tuelle on erityinen tarve, sillä isyys on saattanut olla ohutta jo ennen eroon päättymistä, eikä isällä välttämättä ole kokemusta lastensa kokonaisvaltaisesta hoidosta. Sinkkonen nostaa yksinhuoltajaisien huolista esiin hyvin arkisia asioita, kuten lasten koulumenestyksen ja tunne-elämän tukemisen. Sinkkosen mukaan yksinhuoltajaisiä huolestuttaa erityisesti lapsiarjen ja työelämän yhdistäminen. Yksinhuoltajaisät usein myös tuntevat jäävänsä yksin ja eristyvänsä muista aikuisista sosiaalisesti. (Sinkkonen 1998, 229.)

Huttunen kuitenkin toteaa saman asian, kuin moni muukin: kahden tasavertaisen, mutta lastensa asumisesta riitelevän vanhemman tapauksessa sosiaalityöntekijä kallistuu yleensä äidin kannalle. Tästä voikin johtua jopa sankarilliset tulokset yksinhuoltajaisista. Kuten tutkimuksissa on todettu, yksinhuoltajaisät on usein jo valmiiksi ikään kuin kilpailutettu äitien kanssa. (Huttunen 2001, 121.)

Lasten, nuorten ja perheiden palveluihin osoitetaan merkittävä osuus kuntien budjetista. Ehkäiseviä palveluja on lisätty, mutta palvelujen saatavuudessa on vielä puutteita, esittää Halme, Perälä ja Kanste (2014, 228). Heidän mukaansa ehkäisevien palveluiden puute näkyy mm. korjaavien palveluiden käytön lisääntymisenä.

Halmeen, Perälän ja Kansten tutkimuksesta selvisi, että vanhempien siviilisäädyltä ja perheen toimeentulolla oli yhteys palveluiden saatavuuteen sekä niiden tuen riittävyteen. Tutkimuksen tuloksista käy ilmi, että yksihuoltajat ja pienituloiset pitivät palveluiden saatavuutta vaikeampana kuin muut. Yksinhuoltajavanhemmat myös kokivat palveluista saadun tuen riittämättömäksi. Saatu tuki vastasi siis huomattavasti heikommin yksinhuoltajavanhempien ja pienituloisten tarpeisiin. Tämän lisäksi parisuhteeseensa tyytymättömät vanhemmat kokivat palvelujen saatavuuden ja niistä saadun tuen heikommaksi, kuin muut vanhemmat. Sen sijaan esimerkiksi yllättävällä elämänmuutoksella, kuten avioerolla ei nähty vaikutuksia koettuun palvelujen saatavuuteen tai niistä saadun tuen riittävyteen. (Halme ym. 2014, 234–236.)

Tutkimusten mukaan yksinhuoltajilla on Suomessa samat oikeudet ja velvollisuudet ja erityistä stigmaa on yritetty välttää, toisin kuin esimerkiksi Yhdysvalloissa ja Britanniassa. Hokkasen mukaan Suomessa yksinhuoltajuuteen ei suhtauduta samalla tavalla kuin muissa maissa. Suomessa yksinhuoltajuus yhteiskunnallisesti näyttäytyy sosiaalipoliittisten tukitoimien erityisryhmänä, mutta yksilötasolla leimautumisen tunnetta on silti havaittavissa. Hokkasen haastatteleminen yksinhuoltajien kertomuksissa tulee ilmi, että yksinhuoltaja saattaa pitää itseään ikään kuin b-luokan kansalaisena. (Hokkanen 2005, 140.)

8.3 Elättäjäsän tuentarve

Lukiessani suomalaisia ja kansainvälisiä tutkimuksia isyydestä esiin nousi selvä painotusero: suomalaisissa tutkimuksissa nousi esiin lähes kaikissa tutkimuksissa huolta pitävä, aktiivinen isä ja taloudellisista asioista puhuttaessa viitattiin yleensä isän taloudelliseen tukemiseen. Hokkasen (2005) haastatteluissa raha ja elatusvelvollisuudet

olivat nousseet esille alkuun ikään kuin vahingossa, ja Hokkanen (2005, 84) jopa esitti rahasta puhumisen olevan jonkinlainen tabu Suomessa.

Tätä vastoin kaikessa kansainvälisessä materiaalissa tutkimukset miesten isyydestä eron jälkeen koskivat lähes poikkeuksetta isän elatusvelvollisuutta tai velvollisuuden laiminlyöntiä. Lukemissani kansainvälisissä tutkimuksissa käsiteltiin isyyttä Yhdysvaltojen, Englannin, Saksan, Hollannin, Espanjan ja Ruotsin näkökulmasta ja päälimmäisenä miehen elatusvelvollisuus nousi esiin kaikista näistä tutkimuksista. (Hobson & Morgan 2002; Mincy ym. 2015.) Vaikka suomalaisissa tutkimuksissa rahan rooli ei noussutkaan niin selkeästi esiin, Hokkasen (2005) haastattelujen pohjalta käy ilmi, että vanhemmuuteen ja etenkin eron jälkeiseen vanhemmuuteen liittyy vahvasti taloudelliset asiat ja taloudellinen tuki, kuten elatustuki.

Stereotypiat perheensä elättävästä isästä elää tutkimusten mukaan vielä vahvana ja nähdään Amerikkalaisten tutkimusten mukaan vielä isän tärkeimpänä roolina. Tämän johdosta taloudellisesti heikossa asemassa olevat isät nähdäänkin usein epäonnistuneina ja halveksittuina. Huolestuttavinta tässä on se, että on myös esitetty perheen elättäjän roolin olevan niin vahva, että isät, jotka epäonnistuvat tässä tehtävässä usein kokevat asiasta niin suurta ahdistusta, että vetäytyvät myös muilta osin lastensa elämästä. (Mincy ym. 2015, 83–85.)

Myös Hokkanen (2005, 84) on tehnyt saman huolestuttavan havainnon: isät saattavat kokea epäoikeudenmukaisuutta elatukseen liittyvissä asioissa, mikä saattaa heijastua myös suhteeseen lasten äitiin ja sitä kautta lapsiin. Huonosti taloudellisesti voiva isä ei Hokkasen mukaan välttämättä jaksaa vastata lastensa henkisiinkään tarpeisiin riittävällä tavalla. Hokkanen muistuttaa huonon taloudellisen tilanteen saattavan vähentää merkittävästi etäisien ja lasten tapaamisia. Hokkasen tutkimukseen osallistuneista vanhemmista suurin osa piti elatustukea parempana vaihtoehtona, kuin toiselta vanhemmalta tulevaa elatusapua. Tätä perusteltiin muun muassa sillä, ettei tarvitsisi taistella entisen puolison kanssa elatusavun maksamiseen liittyvistä asioista. (Hokkanen 2005, 84.)

Yhdysvalloissa tällä hetkellä yli 5 miljoonaa isää ei pysty antamaan tarvittavaa taloudellista tukea muualla asuville lapsilleen ja isät usein pitävätkin kohtuuttomina heiltä vaaditun

elatus-tuen määrää, joka ei välttämättä vastaa heidän todellisia tulojaan. Tutkimuksessa kerrotaan viimeisen 20- vuoden aikana joidenkin osavaltioiden ottaneen käyttöön tukijärjestelmiä, joiden avulla vähävaraisten etäisien on helpompi täyttää maksuvelvollisuuksiaan lapsilleen, mutta useissa valtioissa maksamattomuus nähdään haluttomuutena osallistua lapsensa elatukseen, josta seuraa nopeasti kasvavaa velkaa ja jopa vankeutta rangaistuksena näille vähävaraisille, usein kroonisesti työttömille isille. (Mincy ym. 2015, 14–15.)

Tukikeinona näille isille, joilla on vaikeuksia täyttää elatusvelvollisuuttaan, on järjestetty vastuullisen isyyden ohjelmia ympäri maata. Näiden ohjelmien on tarkoitus auttaa heikossa asemassa olevia isiä selviytymään elatustukimaksuistaan. Nämä ohjelmat ovat perinteisesti palvelleet kroonisesti työttömiä isiä, mutta eivät ole onnistuneet kasvattamaan isien työllisyyttä ja näin lisäämään maksettujen elatustukien määrää. Tutkimuksessa haastatellut isät kuitenkin kertoivat saaneensa vastuullisen isyyden ohjelmista hyvää tietoa ja pitivät tätä helposti lähestyttävänä palvelumuotona. Tämä tutkimuksen mukaan saattaa selittää sitä, miksi ohjelma on saanut maksettujen tukien määrää lisääntymään lisäämättä isien työllisyysastetta. Ohjelma antaa isille tietoa muun muassa siitä, kuinka neuvotella elatustukiensa määristä. (Mincy ym. 2015, 142–143.)

Koska isien on todettu maksavan enemmän elatustukia, jos näkevät lapsiaan useammin, on myös kehitetty tapaamisia edistäviä toimenpiteitä, kuten sovittelua, vanhempien koulutusta ja valvottuja vierailuja. Tällaiset vanhempien koulutusohjelmat tarjoavat vanhemmille tietoa yhteisvanhemmuudesta, vanhemmuuden ristiriidoista ja muista vanhemmuuteen liittyvistä asioista. Valvottujen vierailujen avulla isät voivat tavata lapsiaan kolmannen ulkopuolisen osapuolen läsnä ollessa. Näiden tukitoimien on todettu edistävän isien osallistumista lastensa elämään. (Mincy ym. 2015, 145–146.)

Varsinkin saksalaista, Yhdysvaltalaista ja Englantilaista isyysskuvaa käsittelevissä tutkimuksissa nostettiin esiin vielä vahvana elävä työssäkäyvän, perheensä elättävän isän rooli. Hollannissa ja Ruotsissa on taas menty lähemmäs suomalaisissakin tutkimuksissa pinnalla olevaa huolta pitävää isyyttä. Hollannin isyyspolitiikkaa käsittelevässä tutkimuksessa isyyden tukikeinoksi esitettiin lyhempiä viikkotyöaikoja sekä nelipäiväisiä

työviikkoja, jotta isillä olisi enemmän aikaa viettää lastensa kanssa. (Knijn & Selten 2002, 173.) Myös Ruotsissa on vaalittu isän ja lasten välistä suhdetta ja muun muassa perusteltu alempia elatusmaksuja sillä, että korkeammat maksut pakottaisivat isät työskentelemään enemmän ja näin heillä olisi vähemmän aikaa viettää lastensa kanssa. (Lewis 2002, 129.)

Monissa Euroopan maissa isyyttä koskeva keskustelu, käytännöt ja lainsäädäntö ovat menneet siihen suuntaan, jossa isä nähdään huolta pitävänä vanhempana elättäjän sijaan. Isiä pyritään kannustamaan ottamaan roolia ja vastuuta lastensa hoidossa. Työn ja perhe-elämän yhteensovittamista pyritään tukemaan poliittisin keinoin muun muassa vanhempainvapaiden ja osa-aikatöiden mahdollistamisella. Pyrkimykset isyyden tukemiseen osoittavat halua vahvistaa isien sitoutumista lastensa hoivaan. Eron jälkeistä vanhemmuutta tukevien poliittisten linjausten ja joustavia työaikamuotojen rinnalle on asetettu lakeja, joilla on vahvistettu eronneiden isien oikeudellista asemaa isyyden tunnustuksen, tapaamisoikeuden ja yhteishuoltajuuden suhteen. (Knijn & Selten 2002, 185–187.)

9 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Isän asema tasavertaisena vanhempana on parantunut vuosikymmenten aikana. Suomessa isyys koki suuren muutoksen lapsenhuoltolain myötä vuonna 1984, jolloin myös avioliiton ulkopuolella syntyneiden lasten vanhemmat saivat mahdollisuuden yhteishuoltajuuteen. Sama laki toi myös mahdollisuuden yhteishuoltoon eron jälkeen riippumatta siitä, kumman luona lapset asuvat. (Isätoimikunta 1999, 43.) Vaikka isän asema onkin parantunut, tutkimusaineistojeni tuloksista nousee vahvasti isien kokemus epätasavertaisuudestaan äiteihin nähden.

Vertailu onkin yksi tutkimustuloksista esiin nousseista teemoista. Vaikka tutkimukseni tarkoituksena ei ollut käsitellä äitiyttä, tulee kaikissa tutkimusaineistoni tutkimuksissa esiin äitiys ja isyyden vertailu äitiyden kanssa. Vertailu kumpuaa toki jo käsitteestä tasavertainen vanhempi, jolloin jo lähtökohtaisesti verrataan isää äidin kanssa vanhempana. Tutkimustuloksissa nousee vahvasti esiin miesten kokemus naisten suosimisesta sekä äitikeskeisistä sosiaalipalveluista. Tämä tulee hyvin esiin Tuovisen (2014) haastatteluista. Haastateltujen isien mukaan eron riitautuessa lapset jäävät kiistatta äidilleen ja yhden vastaajan mukaan isän pitää olla aina ”piirun verran äitiä parempi” saadakseen lasten lähivanhemmuus. (Tuovinen 2014, 127–142.)

Isät toivat esiin tyytymättömyyttään sosiaalipalveluiden miestyöhön. Miehet eivät olleet haastattelujen perusteella voineet keskustella tunteistaan palveluiden piirissä ja kokivat sukupuolensa johdosta olevansa eriarvoisessa asemassa, sekä vanhemmuutensa tulleen ohitetuksi. Vastanneiden miesten mielestä palveluja olisi kehitettävä kohtaamaan miehiä paremmin. (Jämsä 2010, 117–119.) Mieserityinen työskentelyote ja naisten ehdoilla rakennetut palvelut tulevat esiin useammassa aineistossa.

Miten isyyttä sitten tuetaan tai pitäisi tukea, jotta tällaista eriarvoisuuden kokemusta ei olisi? Isätoimikunta (1999) esitti ratkaisuksi miessosiaalityöntekijöiden lisäämistä. Helsinkiin perustettiin miesten kriisikeskus vastaamaan paremmin miesten avuntarpeeseen muun muassa miesvoittoisella työntekijäkunnalla. Tutkimustuloksissa nousee tarve miesvetoisille, mieskeskeisille ja miesvaltaisille palveluille sekä jo olemassa oleviin palveluihin ehdotetaan lisättävän paremmin miehille sopivia vaihtoehtoja, joissa esimerkiksi jonkin muun

toiminnan ohella olisi mahdollisuus puhua isyyteen liittyvistä vaikeista asioista. (Kalliomaa 2010, 106–107.)

Miesten tuentarve näyttäytyi tutkimustuloksissa moninaisena ja riippuvaisena isyyden laadusta ja roolista ennen eroa ja sen jälkeen. Pitkälti lastensa hoivasta jo ennen eroa vastannut isä tarvitsee siis erilaista ja kenties vähemmän tukea, kuin olosuhteiden pakosta yksinhuoltajaksi päätenyt niukalti lastensa kanssa ennen eroa ollut isä. Tutkimustulosten mukaan eron jälkeen isille on tarjolla muun muassa tukea käytännön asioiden hoitamiseen, kriisiapua erosta selviytymiseen ja vertaistukea esimerkiksi eroryhmien muodossa. Etä-isien ja lasten välisiä tapaamisia pyritään tukemaan ja heikompaakin isää kannustetaan aktiivisesti isyyteen.

Tutkimustuloksissani osittain tahattomasti isyys ja isät näyttäytyvät kärjistetyn aktiivisena, halukkaina tapaamaan lapsiaan ja hakemaan tukea isyyteensä liittyviin ongelmiin äitien ja naistyöntekijöiden epätasa-arvoisen kohtelun alla. Mietin tuloksia kirjoittaessani tätä tutkimukseni antamaa kuvaa ja sen todenmukaisuutta, mutta tulini siihen päätelmään, että tutkielmassani kuuluu isien oma ääni ja kokemus, eikä se sinänsä voi olla oikea tai väärä. Vaikka uskonkin, että tulos olisi erityyppinen jos isyyttä tarkasteltaisiin äitien näkökulmasta. Ajattelen myös eron olevan monille isille aihe, joka nostaa kielteisiä tunteita pintaan ja saattaa näin tuoda tutkimustuloksiinkin kärjistettyjä mielipiteitä.

Tutkimustuloksista käy ilmi, että isyyteen on kiinnitetty viime vuosikymmeniä enemmän huomiota sekä tietoa isien kohtaamisesta sosiaalipalveluissa on olemassa. Silti kysyttäessä isien omaa mielipidettä, toistuu kokemus sivustaseuraajan roolista lasten asioita käsiteltäessä. (Katajisto ym. 2020, 30–44.) Miehet toivovatkin yhä enemmän heidät paremmin huomioon ottavia palveluja. Tutkimuksiin perehtyessäni näin kuitenkin erittäin positiivisia kehitysaskelia. Siinä missä Forsberg (1994, 116–117) puhui naisten keskinäisestä isyyspuheesta ja naisten sosiaalipalveluista, vuonna 2020 tehdyssä Isätyökirjassa esitellään isätyötä, sukupuolisensitiivisyyttä sekä puhutaan mieserityisestä työotteesta. Työtä palveluiden kehittämiseen paremmin isien tuentarvetta vastaaviksi on siis jo tehty, mutta kehitys jatkuu edelleen.

10 LÄHTEET

Forsberg, H. 1994. Yksi ja monta perhettä: tutkimus sosiaalityöntekijöiden perhetulkinnoista sosiaalitoimistotyössä. Tampereen yliopisto, yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Forsberg, H. 1995. Sosiaalitoimiston isä: kaivattu, toivoton ja uhkaava. Teoksessa Eräsaari, L; Julkunen, R. & Silius, H. (toim.) Naiset yksityisen ja julkisen rajalla. Tampere: Vastapaino, 132–149.

Ensi- ja turvakotien liitto. <https://ensijaturvakotienliitto.fi/tietoa-liitosta/nain-me-autamme/eroauttaminen/#tapaamisaikatoiminta>. Viitattu 29.1.2020.

Hakovirta, M & Broberg, M. 2014. Isyys eron jälkeen. Teoksessa Eerola, P & Mykkänen, J. (toim.) Isän kokemus. Tampere: Gaudeamus, 114-126.

Hobson, B. & Morgan, D. 2002. Introduction: Making Men into Fathers. Teoksessa Hobson, Barbara (toim.): Making Men into Fathers. Men, Masculinities and the social Politics of fatherhood. Cambridge: Cambridge University Press, 1-21.

Hokkanen, T. 2005. Äitinä ja isänä eron jälkeen- Yhteishuoltajavanhemmuus arjen kokemuksena. Akateeminen väitöskirja. Jyväskylän yliopisto.
<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/13289/9513921794.pdf>. Viitattu 27.2.2020.

Huttunen, J. 2001. Isänä olemisen uudet suunnat. Hoiva-isiä, etä-isiä ja ero-isiä. Jyväskylä: PS- kustannus.

Isätoimikunnan mietintö. 1999:1. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki: Oy Edita Ab.

Jämsä, J. 2010 Tarpeeton ja avuton isä. Teoksessa Jämsä, J. & Kalliomaa, S. (toim.) Isyyden kielletyt tunteet. Väestöliitto. Helsinki: VL-Markkinointi Oy, 112–121.

Kalliomaa, S. 2010. Voiko tunteista selvitä hengissä? Teoksessa Jämsä, J. & Kalliomaa, S. (toim.) *Isyyden kielletyt tunteet*. Helsinki: Väestöliitto, 98-111.

Katajisto, K; Laitinen, A; Leppeteläinen H. & Pitkänen, I. 2020. *Isätyökirja*. Suomen Setlementtiliitto ry. & Miessakit ry. Isän näköinen- hanke. Vaasa: Grano Oy. <https://www.xn--isnkinen-w2ac1t.fi/wp-content/uploads/2020/01/Is%C3%A4ty%C3%B6kirja.pdf>. Viitattu 27.2.2020.

Kilpiä, J. 2006. Mies kriisissä- isyys kriisissä. Teoksessa Pulli, J. & Nyqvist, L. (toim.), *Sanasta miestä: kokemuksia miesten kriisityöstä*. Ensi- ja turvakotien liitto ry. Tampere: Vastapaino, 25–33.

Knijn, T. & Selten, P. 2002. *Transformations of fatherhood: The Netherlands*. Teoksessa Hobson, Barbara (toim.): *Making Men into Fathers. Men, Masculinities and the social Politics of fatherhood*. Cambridge: Cambridge University Press, 168-187.

Lewis, J. 2002. *The problem of fathers: policy and behavior in Britain*. Teoksessa Hobson, Barbara (toim.): *Making Men into Fathers. Men, Masculinities and the social Politics of fatherhood*. Cambridge: Cambridge University Press, 125-149.

Matela, K. 2012. Sukupuoli- ja ikäsensitiivisyys ensi- ja turvakodin sosiaalityössä. Teoksessa Strömberg-Jakka, M. & Karttunen, T. (toim.) *Sosiaalityön haasteet. Tukea ammattilaisten arkeen*. Jyväskylä: PS-kustannus, 74–102.

Mincy, R.B; Jethwani, M. & Klempi, S. 2015. *Failing Our Fathers : Confronting the Crisis of Economically Vulnerable Nonresident Fathers*. Oxford: Oxford University Press.

Nyqvist, L. 2006. *Miesten kriisikeskuksen loppuarviointi*. Teoksessa Pulli, J. & Nyqvist, L. (toim.), *Sanasta miestä: kokemuksia miesten kriisityöstä*. Ensi- ja turvakotien liitto ry. Tampere: Vastapaino, 86-171.

Perälä, M-L; Halme, N. & Kanste, O. 2014. *Lapsiperheiden kokemus palveluiden saatavuudesta ja tuen riittävydestä*. Teoksessa Lammi-Taskula, J. & Karvonen, S. (toim.) *Lapsiperheiden hyvinvointi*. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. 228-240.

Pusa, A. 2006. Miehen ero. Teoksessa Pulli, J. & Nyqvist, L. (toim.), Sanasta miestä: kokemuksia miesten kriisityöstä. Ensi- ja turvakotien liitto ry. Tampere: Vastapaino, 19-24.

Rajavaara, M. 1992. Tavallisesta perheestä tapaukseksi. Sosiaalitoimiston asiakastyö arvioinnin kohteena. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Sinkkonen, J. 1998. Yhdessä isän kanssa. Juva: WSOY.

Tuovinen, P. 2014. Isyys yksinhuoltajaisien kertomana. Teoksessa Eerola, P & Mykkänen, J. (toim.) Isän kokemus. Tampere: Gaudeamus, 127–142.